

LEERPLAN EERSTE GRAAD

Basisopties

Onderwijsvorm: A-stroom

Graad: Eerste graad

Leerjaar: Tweede leerjaar

Leerplannummer: OO-2021-004 (vervangt OO-2020-001)

Nummer inspectie: 2021/8/6//

Dit leerplan werd voorlopig goedgekeurd op 27/04/2021 door de inspectie met inspectienummer 2021/8/6// en gaat in vanaf 1 september 2021.

Leerplan gezamenlijk ingediend door GO! en OVSG

Inhoud

1. Visie	3
1.1. Basisopties en pakketten	3
1.2. Wettelijke bepalingen	3
1.3. Formulering van de doelen van de basisopties	4
1.4. Systematiek	5
2. Doelgroep	6
3. Leerplandoelstellingen en leerinhouden	7
3.1. Economie & organisatie	7
3.2. Kunst en creatie	10
3.3. Klassieke talen	13
3.4. Maatschappij en welzijn	15
3.5. Moderne talen – Wetenschappen	20
3.6. Sport	23
3.7. STEM-technieken	25
3.8. STEM-wetenschappen	28
3.9. Topsport	31
3.10. Voeding en Horeca	34
4. Vakkenkoppeling	37
4.1. Koppeling voor OVSG	37
4.2. Koppeling voor GO!	37
4.2.1. Economie en organisatie	37
4.2.2. Kunst en creatie	37
4.2.3. Klassieke talen	38
4.2.4. Maatschappij en Welzijn	38
4.2.5. Moderne talen – Wetenschappen (gedeelte talen)	39
4.2.6. Moderne talen – Wetenschappen (gedeelte wetenschappen)	39
4.2.7. Sport	39
4.2.8. STEM-technieken (toepassingsgericht)	39
4.2.9. STEM-wetenschappen	40
4.2.10. Topsport	41
4.2.11. Voeding en Horeca	41
5. Minimale materiële vereisten	42
5.1. Economie en organisatie	42
5.2. Kunst en Creatie	42
5.3. Klassieke talen	43
5.4. Maatschappij en welzijn	43
5.5. Moderne talen en wetenschappen	43
5.6. Sport	44
5.7. STEM-technieken A	46
5.8. STEM-wetenschappen	46
5.9. Topsport	48
5.10. Voeding en horeca	48

1. Visie

Alle scholen die subsidiëring/financiering van de overheid willen ontvangen, zijn verplicht een goedgekeurd leerplan te gebruiken. De inspectie van de Vlaamse gemeenschap toetst het leerplan aan de criteria in het 'Besluit van de Vlaamse Regering betreffende curriculumdossiers en leerplannen in het onderwijs (04/05/2018)' en adviseert vervolgens de Minister van Onderwijs. Na de goedkeuring verwerft een leerplan een officieel statuut.

Het leerplan is voor de basisopties in de eerste graad (A-stroom) uitgeschreven.

1.1. Basisopties en pakketten

De basisopties (*en pakketten*) voor het tweede leerjaar A:

1. Economie en organisatie
2. Freinetpedagogie
3. Kunst en Creatie (Artistieke vorming; Ballet, Creatie en vormgeving)
4. Klassieke talen (Grieks en Latijn) (Grieks-Latijn; Latijn)
5. Maatschappij en welzijn
6. Moderne talen en wetenschappen
7. Sport
8. Rudolf Steinerpedagogie
9. Stem-technieken (toepassingsgericht) (Agro-biotechnieken; Bouw- en houttechnieken; Grafische communicatie en media; Maritieme technieken; Mechanica-elektriciteit; Textiel)
10. Stem-wetenschappen (meer conceptueel) (Industriële wetenschappen; Techniek-wetenschappen)
11. Topsport
12. Voeding en horeca
13. Yeshiva

Dit leerplan bevat leerplandoelen voor volgende basisopties van de A-stroom: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12.

1.2. Wettelijke bepalingen

Een basisoptie is "een groep leervakken die in de eerste graad een **brede observatie en oriëntatie** van de leerling mogelijk maakt"¹ in functie van de keuze van een studiedomein en een studierichting in de tweede graad. Vanuit het eerste leerjaar kan een leerling om het even welke basisoptie in het tweede leerjaar kiezen. "De delibererende klassenraad in het eerste leerjaar A (...) kan (evenwel) beslissen om de leerling in het tweede leerjaar A (...) van de toegang tot een of meer basisopties of pakketten van de basisopties van het tweede leerjaar A (...) uit te sluiten"².

Met het oog op de uitwerking van de getrapte studiekeuze, moeten de basisopties inhoudelijk duidelijk onderscheiden zijn en mag de keuze van een basisoptie in de eerste graad de opstroom naar de tweede graad niet uitsluiten³.

Vanuit die optiek zorgen basisopties er, aanvullend op de basisvorming, voor dat leerlingen hun interesses, motivatie of intrinsieke mogelijkheden verder kunnen verkennen en dat ze een gemotiveerde

¹ Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, zoals gewijzigd, art. 3,3°

² Decreet modernisering so, art. 27

³ Besluit van de Vlaamse regering houdende sommige maatregelen betreffende de modernisering van het secundair onderwijs (1 juni 2018), art. 1§2.

keuze kunnen maken voor een studiedomein en een studierichting in de tweede graad. Basisopties dragen op die manier bij tot een bredere observatie en oriëntatie van de leerlingen.

Vanuit onze visie op de **observerende en oriënterende eerste graad** en vanuit de wettelijke invulling van een basisoptie, adviseren we scholen om te kiezen voor **basisopties** en niet voor pakketten. De ruime observatie voor leerlingen staat centraal binnen de basisopties en daarom kiezen we vanuit GO! en OVSG ervoor om **leerplandoelstellingen te schrijven per basisoptie**.

Een school kan kiezen om voor een basisoptie één of meer pakketten organiseren. Onder pakket wordt begrepen: één of meerdere vakken waarmee de doelen van de overeenstemmende basisoptie worden gerealiseerd⁴. Afhankelijk van het aanbod van de school kiest de leerling dus voor een basisoptie uit de A-stroom, en indien van toepassing een pakket, en dit voor **5 lesuren**.

Een basisoptie (dit geldt niet voor een pakket) wordt gerealiseerd via maximaal drie, in functie van de basisoptie samenhangende, vakken op de lessentabel; die vakken kunnen zowel dezelfde als andere zijn dan de vakken waarmee de basisvorming wordt gerealiseerd. Een pakket is een specifieke context om de doelen van de overeenstemmende basisoptie te realiseren; vandaar dat er mag van uitgegaan worden dat het aantal vakken van een pakket sowieso beperkt zal zijn⁵.

1.3. Formulering van de doelen van de basisopties

De doelen van de basisoptie **verruimen of verdiepen** de basisvorming, maar de specifieke context van de basisoptie vormt tegelijkertijd ook een inhoudelijke begrenzing van de doelen. In die zin geven de doelen inhoudelijk richting aan scholen en schoolbesturen zonder de decretales en grondwettelijke vrijheid van individuele scholen en schoolbesturen in te perken (schoolorganisatie, didactische aanpak ...). Om de observerende en oriënterende rol van een basisoptie te kunnen waarmaken, liggen volgende uitgangspunten ten grondslag van de keuze en de formulering van de doelen van de basisopties.

*De doelen van de basisopties zijn **coherent**.*

De doelen bouwen verder op de sleutelcompetenties waaraan de eindtermen zijn opgehangen. Ze zorgen voor een bijkomende verruiming of verdieping van kennis, inzicht, vaardigheden en/of attitudes van de basisvorming. De bijkomende **verruiming** heeft betrekking op inhoudelijke aspecten die in een gelijkaardige, nieuwe of gewijzigde context aan bod komen, al dan niet aanvullend op de basisvorming. De **verdieping** heeft betrekking op complexere inhoudelijke aspecten of op een hoger cognitief beheersingsniveau. De doelen van de basisoptie hebben daarom als geheel een hoog ambitieniveau. Ambitieniveau is immers niet zonder meer gekoppeld aan een bepaald beheersingsniveau.

*De doelen van de basisopties zijn **evalueerbaar**.*

De basisoptie zelf is het kader waarin kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes zoals opgenomen in de eindtermen van de basisvorming verruimd of verdiept worden. Daarom zijn de doelen ook inhoudelijk **breed en generiek** geformuleerd en is **kennis niet opgenomen**. Dat maakt het mogelijk dat leerlingen zich via basisopties binnen een basisoptie kunnen oriënteren op diverse studierichtingen, al dan niet in de volledige breedte van een studiedomein (D-finaliteit, D/A-finaliteit, A-finaliteit), of op de domeinoverschrijdende studierichtingen met het oog op de **getrapte studiekeuze**.

⁴ Decreet modernisering so, art. 11.

⁵ SO 64. De structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs zijn gebaseerd op de [codex secundair onderwijs](#) en [het besluit van de Vlaamse Regering van 19/07/2002](#) betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs.

Zowel de school als de leerlingengroep zijn dus bepalend voor de concretisering van de doelen (zoals complexiteit, context). Op dat niveau kan nagegaan worden of de doelen bereikt werden. Evalueerbaarheid is geen synoniem van meetbaarheid op niveau van het leerplan. Het realiseren van de doelen kan enkel vastgesteld worden in de specifieke **onderwijscontext**.

Voor de doelen van de basisoptie is de formulering van de werkwoorden in overeenstemming met die van de eindtermen van de basisvorming (herwerkte taxonomie van Bloom). Op die manier zijn ze – omwille van de keuze van de werkwoorden en in samenhang met de eindtermen - ook **evalueerbaar**.

*De doelen van de basisopties zijn **haalbaar**.*

In functie van de haalbaarheid voor de scholen werd in rekening gebracht dat scholen de doelen van de basisoptie in één of meerdere contexten kunnen aanbieden. Een school die daarvoor kiest. Voor de B-stroom is een combinatie tot drie basisopties voor leerlingen mogelijk.

1.4. Systematiek

GO! en OVSG hebben ervoor gekozen om **leerplandoelstellingen** uit te schrijven bij de verschillende basisopties. De leerplandoelstellingen geven de doelstellingen voor de basisopties weer en vormen een verdere concretisering van de doelen van de basisopties.

Het leerplan wordt schematisch voorgesteld in 4 kolommen. Deze zijn van links naar rechts te lezen.

Kolom 1: Nummering van de leerplandoelstelling

De doelstellingen zijn numeriek geordend per basisoptie. Er wordt telkens gebruik gemaakt van de afkorting van de basisoptie met een nummer.

Kolom 2: Leerplandoelstelling

Deze geven de doelstellingen voor de basisoptie weer.

Kolom 3: Niveau

Deze kolom geeft het niveau van de herwerkte taxonomie van Bloom van de leerplandoelstellingen weer (Onthouden-Begrijpen-Toepassen-Analyseren-Evalueren-Creëren).

Kolom 4: Afbakening

Hierin wordt de link met de eindtermen basisvorming weergegeven.

2. Doelgroep

De leerplandoelstellingen binnen de verschillende basisopties bouwen verder op en sluiten aan bij de eindtermen van de basisvorming.

De basisopties hebben een observerende en oriënterende rol en maakt dus dat de leerlingen uit de A-stroom toegang hebben tot de verschillende basisopties van de A-stroom.

De **basisoptie Klassieke talen** neemt een bijzonder positie in voor wat betreft de beginsituatie, de pakketten en het volume aan uren dat aan klassieke talen besteed kan worden. Een school kan er in het eerste leerjaar voor kiezen om binnen de uren differentiatie verdieping in de klassieke talen aan te bieden (hetzij Latijn, hetzij Grieks of een combinatie van beide). Voor dergelijke verdieping zijn geen inhouden bepaald. Dat betekent dat de beginsituatie van de leerlingen die kiezen voor de basisoptie Klassieke talen verschillend kan zijn. Daarnaast kan een school de doelen van deze basisoptie ook realiseren via een pakket. Bovendien kan een school er in het tweede leerjaar eveneens voor kiezen om één of twee uren differentiatie te besteden aan een verdieping in de Klassieke talen (hetzij Latijn, hetzij Grieks of een combinatie van beide). De generieke formulering van de doelen komt tegemoet aan die bijzondere situatie.

Voor **de basisoptie topsport** moeten leerlingen bovendien voor het betrokken schooljaar een topsportstatuut A of B hebben verkregen van de selectiecommissie voor de betrokken sportdiscipline overeenkomstig het topsportconvenant dat is gesloten tussen de onderwijs- en de sportsector.

3. Leerplandoelstellingen en leerinhouden

3.1. Economie & organisatie

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
Thema 1: De economische kringloop			
EOa 1	De leerlingen stellen economische relaties voor tussen consument, producent, overheid en buitenland.	Toepassen	11.1 & 11.5 & 11.7
Thema 2: De consument			
EOa 2	De leerlingen illustreren vanuit het standpunt van de consument het economisch principe.	Begrijpen	11.1
EOa 3	De leerlingen stellen het verloop van de vraagcurve voor.	Toepassen	11.1
EOa 4	De leerlingen onderzoeken actuele trends met betrekking tot aankoopgedrag en aankoopkanalen. (uitbreiding)	Analyseren	11.1 & 11.2
EOa 5	De leerlingen beoordelen het gebruik van courante betaalmiddelen in functie van aangereikte criteria: veiligheid, kost, toegankelijkheid, gebruiksgemak. (uitbreiding)	Evalueren	11.2
EOa 6	De leerlingen hanteren een eenvoudig loonschema.	Toepassen	11.3 & 11.7
Thema 3: Ondernemingen en organisaties			
EOa 7	De leerlingen illustreren vanuit het standpunt van de onderneming het economisch principe.	Begrijpen	11.5 & 11.6
EOa 8	De leerlingen stellen het verloop van de aanbodcurve voor.	Toepassen	11.6

EOa 9	De leerlingen stellen aan de hand van de wet van vraag en aanbod voor hoe de prijs tot stand komt.	Toepassen	11.1 & 11.6
EOa 10	De leerlingen analyseren de bedrijfskolom van meerdere producten.	Analyseren	11.5
EOa 11	De leerlingen onderzoeken activiteiten binnen de logistieke afdeling van een onderneming.	Analyseren	11.5
EOa 12	De leerlingen onderzoeken activiteiten binnen de marketingafdeling van een onderneming.	Analyseren	11.5
EOa 13	De leerlingen onderzoeken administratieve activiteiten binnen een onderneming.	Analyseren	11.5
Thema 4: De overheid			
EOa 14	De leerlingen illustreren de impact van overheidsbeslissingen op de prijs van goederen en diensten.	Begrijpen	11.7
EOa 15	De leerlingen illustreren de impact van de EU op de leefwereld van jongeren.	Begrijpen	11.7
Thema 5: Het buitenland			
EOa 16	De leerlingen analyseren het belang van buitenlandse handel voor België.	Analyseren	11.1
EOa 17	De leerlingen illustreren de impact van buitenlandse handel op de prijs van goederen en diensten. (uitbreiding)	Begrijpen	11.1
Thema 6: Ondernemerschap			
EOa 18	De leerlingen plannen een eigen economisch project.	Creëren	11.6 & 15.1 & 15.2
EOa 19	De leerlingen voeren een eigen economisch project uit.	Toepassen	11.6 & 15.3
EOa 20	De leerlingen voeren de administratie van het eigen economisch project uit.	Toepassen	11.6
EOa 21	De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe in functie van het eigen economisch project.	Toepassen	11.6

Thema 7: Onderzoekend aan de slag			
EOa 22	De leerlingen onderzoeken een economisch probleem.	Analyseren	13.9 & 13.10 & 13.11 & 13.12 & 13.13
Thema 8: ICT			
EOa 23	De leerlingen passen ICT-vaardigheden functioneel toe.	Toepassen	4.1 & 4.2

3.2.Kunst en creatie

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
WAARNEMEN (zintuigelijk waarnemen - ervaren en beleven - memoriseren en herkennen)			
KCa 1	De leerlingen illustreren wat zij waarnemen in diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	Begrijpen	2.6, 2.7, 2.8 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6
KCa 2	De leerlingen onderbouwen een cultureel referentiekader in tijd en ruimte door het ontdekken van verschillende kunstenaars en artistiek-creatieve producten.	Begrijpen	2.6, 2.7, 2.8 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6
VERBEELDEN (verzinnen - uitdrukken - maken)			
KCa 3	De leerlingen genereren ideeën ter voorbereiding van hun artistiek-creatieve processen.	Creëren	15.1, 15.2, 15.3, 15.4 16.7, 16.8
KCa 4	De leerlingen ontwerpen een eigen aanpak om hun artistiek-creatieve processen uit te werken.	Creëren	15.1, 15.2, 15.3, 15.4 16.7, 16.8
KCa 5	De leerlingen drukken zich creatief uit met gebruik van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.	Creëren	16.7, 16.8
KCa 6	De leerlingen handelen veilig, ordelijk en hygiënisch.	Toepassen	1.3, 1.14
KCa 7	De leerlingen presenteren hun artistieke of creatieve activiteiten.	Toepassen	2.6, 2.7, 2.8 13.18 16.9
KCa 8	De leerlingen geven mee vorm aan het gezamenlijk realiseren van artistieke of creatieve activiteiten.	Toepassen	5.1, 5.2, 5.4, 5.5 7.2, 7.3, 7.5, 7.8

			16.7, 16.8, 16.9
KCa 9	De leerlingen beargumenteren hun artistiek-creatief proces en hun artistiek-creatieve keuzes.	Evalueren	2.6, 2.7, 2.8 13.18 16.10
CONCEPTUALISEREN (benoemen en bespreken - duiden en waarderen)			
KCa 10	De leerlingen verwoorden hun inzichten met betrekking tot mogelijkheden van bouwstenen, technieken en materialen met gebruik van correcte vakterminologie.	Analyseren	2.6, 2.7, 2.8 13.18 16.10
KCa 11	De leerlingen leggen relaties tussen diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	Begrijpen	2.6, 2.7, 2.8 13.18 16.10
ANALYSEREN (ontleden en onderzoeken - aftoetsen en verklaren)			
KCa 12	De leerlingen onderzoeken aangeboden bronnen van kunst en cultuur.	Analyseren	13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6
KCa 13	De leerlingen onderzoeken diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	Analyseren	13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6

KCa 14	De leerlingen onderzoeken mogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.	Analyseren	13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13 16.7, 16.8
KCa 15	De leerlingen maken gerichte keuzes binnen diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	Evalueren	15.4 16.7, 16.8
DE LEERLINGEN ONTWIKKELEN HUN ZIN VOOR CREATIVITEIT [attitudinaal]			
KCa 16	De leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden*.		
KCa 17	De leerling wil zijn creatieve resultaten tonen*.		

3.3.Klassieke talen

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
De leerlingen onderzoeken de Romeinse en/of Griekse taal en cultuur.			
KTa 1	De leerlingen onderzoeken de Romeinse cultuur	Analyseren	3.9, 4.1, 5.5, 13.3, 13.9 tem 13.13, 15.1, 15.2, 16.4
KTa 2	De leerlingen onderzoeken de invloed van de Romeinse en/of Griekse cultuur op de hedendaagse cultuur.	Analyseren	2.11, 3.9, 4.1, 5.5, 13.3, 13.9 tem 13.13, 15.1, 15.2, 16.1
De leerlingen begrijpen Latijnse en/of Griekse teksten.			
KTa 3	De leerlingen begrijpen een primaire tekstbron aan de hand van een afgesproken lectuurmethode.	Begrijpen	2.2, 2.3, 2.4, 2.9, 3.2, 3.3, 3.4, 3.7, 13.1, 13.2
KTa 4	De leerlingen verwerven een basiswoordenschat (Latijn en/of Grieks) ter ondersteuning van de lectuur.	Onthouden	2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4, 13.1, 13.2

KTa 5	De leerlingen zetten strategieën en hulpmiddelen in ter ondersteuning van de lectuur.	Analyseren	2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4, 13.1, 13.2
KTa 6	De leerlingen gebruiken regels en begrippen (morfologie en syntaxis) functioneel bij de lectuur van Latijnse en /of Griekse teksten.	Analyseren	2.9 3.7
De leerlingen onderscheiden aspecten van de taal, cultuur, kunst, waarden, geschiedenis en maatschappij van de Grieken en Romeinen.			
KTa 7	De leerlingen situëren de gelezen teksten en hun auteur(s) in tijd, ruimte en maatschappelijk context.	Begrijpen	8.1,8.2 7.14
KTa 8	De leerlingen illustreren aspecten van de taal, cultuur, kunst, waarden, geschiedenis en maatschappij van de Grieken en/of Romeinen.	Begrijpen	8.2, 16.4
KTa 9	De leerlingen onderscheiden gelijkenissen en verschillen tussen de Romeinse en Griekse cultuur en andere culturen in de context van de wereldgeschiedenis.	Begrijpen	8.2, 8.3

3.4. Maatschappij en welzijn

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
De leerlingen onderzoeken het sociale gedrag van mensen en menselijke relaties.			
MWa 1	De leerlingen illustreren het verschil tussen 'mensenkennis' en 'wetenschap'.	Begrijpen	6.47
MWa 2	De leerlingen verklaren het belang dat jongeren 'leren samenleven'.	Begrijpen	7.2, 7.3, 7.6
MWa 3	De leerlingen verzamelen via observatie, literatuurstudie en interview informatie over het sociaal gedrag van mensen en menselijke relaties.	Toepassen	6.43, 13.3, 13.5, 13.6, 13.11
MWa 4	De leerlingen voeren een afgebakende onderzoeksoopdracht uit naar een aspect van samenwerken.	Toepassen	2.4, 4.6, 5.5, 6.45, 6.47, 13.3, 13.5, 13.6, 13.9, 13.10, 13.11, 13.13, 15.1, 15.2
MWa 5	De leerlingen voeren een afgebakende onderzoeksoopdracht uit naar een aspect van omgaan met emoties.	Toepassen	2.4, 4.6, 5.2, 6.45, 6.47, 13.3, 13.5, 13.6, 13.9, 13.10, 13.11, 13.13, 15.1, 15.2

MWa 6	De leerlingen voeren een afgebakende onderzoekopdracht uit naar een aspect van sociaal gedrag van mensen of menselijke relaties naar keuze.	Toepassen	2.4, 4.6, 5.3, 6.45, 6.47, 7.4, 7.6, 13.3, 13.5, 13.6, 13.9, 13.10, 13.11, 13.13, 15.1, 15.2
De leerlingen illustreren aspecten van mens- en natuurwetenschappelijke disciplines zoals psychologie, sociologie, pedagogie, biologie en hun kijk op mens en samenleving.			
MWa 7	De leerlingen illustreren het verschil tussen (uiterlijk) waarneembaar gedrag, (innerlijk) niet waarneembaar gedrag en reflexmatig gedrag.	Begrijpen	
MWa 8	De leerlingen illustreren hoe opvoedingsmiddelen het gedrag beïnvloeden.	Begrijpen	
MWa 9	De leerlingen illustreren de invloed van normen en waarden op het gedrag en functioneren in de samenleving.	Begrijpen	
MWa 10	De leerlingen illustreren de invloed van voeding op het menselijk lichaam.	Begrijpen	1.1, 6.29, 6.32
De leerlingen begrijpen het belang van gezondheid en van de ontwikkeling van een gezonde en persoonlijke levensstijl.			
MWa 11	De leerlingen analyseren factoren die een gezonde levensstijl beïnvloeden.	Analyseren	1.1, 1.6, 1.7, 1.15, 4.5, 4.7, 11.1, 11.4
MWa 12	De leerlingen illustreren hoe je persoonlijkheid tot uiting kan komen in je levensstijl.	Begrijpen	

MWa 13	De leerlingen vergelijken het eigen gezondheidsgedrag met wetenschappelijk adviezen inzake gezondheidsgedrag en gezond leven.	Evalueren	1.2, 1.7, 2.3, 2.4, 4.7, 6.45, 13.5
MWa 14	De leerlingen illustreren persoonlijke en maatschappelijke belangen mbt een gezonde en persoonlijke levensstijl.	Begrijpen	7.9, 7.14, 11.6, 11.7
MWa 15	De leerlingen passen (gezondheids)vaardigheden toe in functie van het ontwikkelen van een gezonde en persoonlijke levensstijl binnen de schoolse context.	Toepassen Psychomotorische dimensie: een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging / handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent	1.2, 1.9, 6.43, 16.7
MWa 16	De leerlingen verklaren het belang van hygiënisch, veilig, ergonomisch en milieubewust handelen.	Begrijpen	1.3, 1.14, 6.37, 7.11
MWa 17	De leerlingen gebruiken basisbegrippen inzake basistechnieken en –materialen.	Toepassen	13.18
MWa 18	De leerlingen maken gebruik van aangereikte presentatietechnieken bij het creatief uitwerken van een opdracht.	Toepassen Psychomotorische dimensie: een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de	2.7, 4.1, 4.2, 13.7, 15.1, 16.9

		meest essentiële elementen van de beweging / handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent	
MWa 19	De leerlingen reflecteren over het resultaat van een opdracht en hun handelen.	Evalueren	13.1, 13.2, 13.14, 13.15, 15.3, 16.10
De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe.			
MWa 20	De leerlingen passen sociale vaardigheden toe in diverse situaties aansluitend bij de leefwereld van de leerlingen.	Toepassen	1.16, 2.11, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 7.2, 7.3, 7.5, 13.17
MWa 21	De leerlingen leggen het communicatieproces uit aan de hand van een communicatiemodel.	Begrijpen	
MWa 22	De leerlingen illustreren hoe verschillen in referentiekader kunnen leiden tot communicatiestoornissen.	Begrijpen	7.1
MWa 23	De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe in diverse situaties aansluitend bij de leefwereld van de leerlingen.	Toepassen	1.16, 1.17, 2.6, 2.8, 7.2, 7.3, 7.5,

Mwa 24	De leerlingen onderbouwen hun mening op een respectvolle manier.	Evalueren	1.16, 2.6, 7.2, 7.3, 7.5, 7.7
-----------	--	-----------	-------------------------------------

3.5.Moderne talen – Wetenschappen

LEERPLANDOELSTELLINGEN - luik moderne talen		NIVEAU	ET BV
1. Onderzoek			
MTa1	De leerlingen voeren een eenvoudig onderzoek uit op het vlak van taalwetenschap of literatuurwetenschap met behulp van een stappenplan.	Analyseren	13.3 tem 13.13
2. Cultuur			
MTa2	De leerlingen begrijpen hoe mensen door middel van taal tot een specifieke groep, subcultuur of cultuur behoren.	Begrijpen	2.11 en 2.12
3. Literatuur in moderne talen			
MTa3	De leerlingen delen hun luister-, kijk- en leeservaring van diverse vormen van fictie met elkaar en met anderen.	Analyseren	2..13 en 3.10 5.1 t.e.m. 5.5 13.17 en 13.18
MTa4	De leerlingen onderscheiden vormen van fictie.	Begrijpen	2.13
4. Communicatieve vaardigheden			
MTa5	De leerlingen gebruiken moderne talen receptief in het kader van onderzoek, cultuur en literatuur om functioneel te communiceren.	Analyseren	
MTa6	De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe in het kader van onderzoek, cultuur en literatuur om functioneel te communiceren in het Nederlands (receptief, productief en interactief).	Creëren	

LEERPLANDOELSTELLINGEN - luik wetenschappen		NIVEAU	ET BV
Wetenschappelijke methode			
WA1.1	Leerlingen passen stapsgewijs de wetenschappelijke methode toe bij een onderzoek.	Toepassen	ET 6.47
Wetenschappelijke vaardigheden			
WA2.1	Leerlingen gebruiken aangereikte of zelf ontwikkelde modellen om te visualiseren, te beschrijven en te verklaren.	Analyseren	6.46
WA2.2	Leerlingen gebruiken met de nodige nauwkeurigheid de gepaste meetinstrumenten, meetmethoden en hulpmiddelen.	Toepassen	6.43 6.47
WA2.3	De leerlingen gebruiken de microscoop om een preparaat te maken.	Toepassen	6.43
WA2.4	De leerlingen werken veilig.	Toepassen	1.14
Wiskundige vaardigheden			
WA3.1	Leerlingen maken gebruik van schema's, tabellen en diagrammen.	Toepassen	ET 6.45
WA3.2	Leerlingen gebruiken concepten uit de statistiek om data te analyseren.	Toepassen	6.16 6.45 6.47 6.48
WA3.3	Leerlingen drukken bij een formule een variabele uit in functie van de andere.	Toepassen	
WA3.4	Leerlingen analyseren recht evenredige en omgekeerd evenredige verbanden tussen grootheden.	Analyseren	6.13

Informatievaardigheden			
WA4.1	Leerlingen zoeken gericht informatie op, selecteren, schematiseren en verwerken informatie.	Toepassen	ET 13.3 ET 13.5 ET 13.6
WA4.2	Leerlingen communiceren wetenschappelijke informatie in mondelinge of geschreven presentatievorm.	Creëren	ET 2.6 ET 13.6 ET 13.7

3.6.Sport

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
Een gezonde geest in een gezond lichaam			
SPa 1.1	De leerlingen illustreren het effect van sportspecifieke parameters op gezondheid.	Begrijpen	ET 1.1
SPa 1.2	De leerlingen demonstreren hoe ze preventief omgaan met risico's van beweging op gezondheid.	Toepassen	ET 1.2 ET 1.3 ET 1.9
SPa 1.3	De leerlingen beschrijven de wederzijdse positieve en negatieve beïnvloeding van gezondheid binnen een maatschappelijke context.	Begrijpen	ET 7.14
Wetenschap in sport en beweging			
SPa 2.1	De leerlingen onderzoeken de relatie tussen wetenschappen en sportbeoefening vanuit een sportwetenschappelijk vraag/probleem.	Analyseren	ET 13.11
SPa 2.2	De leerlingen voeren aan de hand van aangereikte criteria een bewegingsanalyse uit.	Toepassen	ET 13.6 ET 13.12
SPa 2.3	De leerlingen sturen een bewegingsuitvoering bij aan de hand van hun onderzoek en/of hun bewegingsanalyse.	Begrijpen	ET 13.12
SPa 2.4	De leerlingen beschrijven de wederzijdse positieve en negatieve beïnvloeding van wetenschap en bewegen, sport.	Begrijpen	ET 7.14
Verbreden en verdiepen van motorische vaardigheden			
SPa 3.1	De leerlingen passen technische en/of tactische vaardigheden toe in gekende en nieuwe spelvormen en sporten.	Toepassen	ET 1.9 ET 1.10
SPa 3.2	De leerlingen verklaren de wisselwerking tussen spelvormen, recreatieve en competitiesport.	Begrijpen	ET 1.9 ET 1.10

SPa 3.3	De leerlingen trainen hun technische en/of tactisch vaardigheden in functie van het opnemen van een gekende rol.	Toepassen	ET 1.9 ET 1.10 ET 1.11 ET 1.12
Communicatie in beweging en sport			
SPa 4.1	De leerlingen demonstreren geschikte sociale vaardigheden in functie van het opnemen van een gekende rol.	Toepassen	ET 2.11 ET 5.1 ET 5.2 ET 5.3 ET 5.4 ET 5.5
SPa 4.2	De leerlingen beschrijven de wisselwerking van interactie binnen spelvormen, recreatieve en competitiesport.	Begrijpen	ET 2.8 ET 2.10

3.7.STEM-technieken

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
Vragen stellen en problemen definiëren			
STa 1.1	Leerlingen bepalen of een gegeven vraag al dan niet onderzoekbaar is in een klascontext.	Evalueren	6.47, 6.38
STa 1.2	Leerlingen omschrijven een ontwerp van een technisch systeem, rekening houdend met criteria en hulpmiddelen.	Begrijpen	6.47, 6.38, 6.39
Modellen ontwikkelen en gebruiken			
STa 2.1	Leerlingen ontwikkelen een model dat het verband tussen variabelen bij eenvoudige en dagelijkse fenomenen weergeeft, op basis van onderzoek.	Toepassen	6.46
STa 2.2	Leerlingen ontwikkelen een model om een technisch ontwerp te beschrijven.	Toepassen	6.46, 6.40
STa 2.3	Leerlingen gebruiken modellen om een technisch systeem te realiseren.	Toepassen	6.46, 6.41
Onderzoek plannen en uitvoeren			
STa 3.1	Leerlingen onderzoeken de werking van een technisch systeem.	Analyseren	13.11, 6.43, 6.47
STa 3.2	Leerlingen onderzoeken de eigenschappen van materialen en grondstoffen.	Analyseren	13.11, 6.43, 6.47
STa 3.3	De leerlingen onderzoeken het aangereikt model.	Analyseren	13.11, 6.43, 6.47
STa 3.4	De leerlingen gebruiken de nodige meetinstrumenten om een onderzoek kwalitatief uit te voeren.	Toepassen	6.43, 6.47

Data voorspellen, analyseren en interpreteren			
STa 4.1	Leerlingen ontleden data uit een grafische voorstelling om patronen en verbanden duidelijk te maken.	Analyseren	6.45
STa 4.2	Leerlingen gebruiken data om het juiste materiaal en gereedschappen te selecteren.	Toepassen	6.45
Wiskundig redeneren en algoritmisch denken			
STa 5.1	Leerlingen volgen bij het oplossen van een probleem een algoritme.	Toepassen	6.44, 6.38
STa 5.2	Leerlingen stellen een stappenplan op om een technisch systeem te realiseren.	Toepassen	6.44, 6.38
STa 5.3	Leerlingen stellen een algoritme op om een probleem op te lossen.	Toepassen	6.44, 13.12
Verklaringen opbouwen en oplossingen ontwerpen			
STa 6.1	Leerlingen gebruiken metingen en waarnemingen om een verklaring op te bouwen of een oplossing te construeren.	Toepassen	6.38, 6.40, 6.41, 6.47, 6.48
STa 6.2	Leerlingen realiseren een ontwerp door materialen te verwerken met de juiste gereedschappen volgens de veiligheidsnormen.	Toepassen	1.14, 6.37, 6.38, 6.40, 6.41, 6.47, 6.48
STa 6.3	Leerlingen passen het technisch proces toe om een probleem of behoefte op te lossen.	Toepassen	6.38, 6.40, 6.41, 6.42, 6.47, 6.48
STa 6.4	Leerlingen optimaliseren een ontwerp door prioriteit te stellen tussen criteria of door meermaals bij te sturen.	Evalueren	6.38, 6.40, 6.41, 6.42, 6.47, 6.48

Argumenteren op basis van data			
STa 7.1	Leerlingen vergelijken verklaringen aan de hand van waarnemingen.	Analyseren	6.47, 6.50
STa 7.2	Leerlingen geven feedback op een procedure of verklaring aan de hand van waarnemingen.	Evalueren	6.47, 6.50
STa 7.3	Leerlingen lichten de keuze van materialen en gereedschappen toe.	Begrijpen	6.47, 6.50
Informatie verzamelen, evalueren en communiceren			
STa 8.1	Leerlingen combineren informatie uit verschillende bronnen en weergaves (tekst, tabellen, grafieken, diagrammen, ...) in functie van een verklaring of oplossing.	Creëren	6.45, 6.49, 6.51
STa 8.2	Leerlingen beoordelen een product of handeling aan de hand van criteria.	Evalueren	6.45, 6.49, 6.51
STa 8.3	Leerlingen communiceren mondeling en schriftelijk wetenschappelijke en technische informatie.	Toepassen	6.45, 6.49, 6.51

3.8.STEM-wetenschappen

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
Vragen stellen en problemen definiëren			
SW 1.1	Leerlingen formuleren onderzoeksvragen op basis van waarnemingen, om verbanden tussen afhankelijke en onafhankelijke variabelen te achterhalen via haalbare leerlingexperimenten.	Analyseren	6.38, 6.47
SW 1.2	Leerlingen beschrijven een ontwerp van een technisch systeem met aandacht voor wetenschappelijke wetmatigheden die het aantal oplossingen beperken.	Begrijpen	6.38, 6.39, 6.47
Modellen ontwikkelen en gebruiken			
SW 2.1	Leerlingen gebruiken een model om fenomenen te voorspellen.	Toepassen	6.46
SW 2.2	Leerlingen ontwikkelen een model om een technisch ontwerp te beschrijven, met en zonder behulp van ICT.	Creëren	4.1, 6.38, 6.40, 6.46
SW 2.3	Leerlingen gebruiken modellen om meetgegevens te genereren bij het testen van natuurlijke of technische systemen.	Toepassen	6.38, 6.46
Onderzoek plannen en uitvoeren			
SW 3.1	Leerlingen bepalen in het onderzoeksplan het aantal benodigde metingen en de voorziene meetnauwkeurigheid en stemmen het onderzoek hierop af.	Analyseren	6.43, 6.47
SW 3.2	Leerlingen selecteren de nodige meetinstrumenten om een onderzoek kwalitatief uit te voeren.	Analyseren	6.43, 6.47
SW 3.3	Leerlingen voeren individueel een onderzoek uit, waarvan de resultaten aanleiding geven tot een antwoord op de onderzoeksvraag.	Toepassen	6.47, 6.48
SW 3.4	Leerlingen beoordelen de nauwkeurigheid van meetmethodes.	Evalueren	6.43, 6.47
SW 3.5	Leerlingen beantwoorden de onderzoeksvraag op basis van de onderzoeksresultaten.	Analyseren	6.47

Data voorspellen, analyseren en interpreteren			
SW 4.1	Leerlingen stellen data voor in tabellen en grafische voorstellingen, om patronen en verbanden duidelijk te maken.	Toepassen	6.45, 6.47
SW 4.2	Leerlingen beschrijven het verband tussen grootheden op basis van grafische voorstellingen van data.	Analyseren	6.45, 6.47
SW 4.3	Leerlingen gebruiken concepten uit de statistiek om data te analyseren.	Analyseren	6.16, 6.45, 6.47, 6.48
Wiskundig redeneren en algoritmisch denken			
SW 5.1	Leerlingen passen het wiskundige concept verhouding toe bij het opstellen van een verklaring of ontwerpen van een oplossing.	Toepassen	6.44, 6.46, 6.47
SW 5.2	Leerlingen stellen een stappenplan op om een technisch systeem te realiseren.	Toepassen	6.38, 6.47
SW 5.3	Leerlingen zetten afgeleide eenheden om.	Toepassen	6.44
SW 5.4	Leerlingen stellen een algoritme op om een probleem op te lossen.	Toepassen	6.44
Verklaringen opbouwen en oplossingen ontwerpen			
SW 6.1	Leerlingen bouwen een verklaring op door gebruik te maken van modellen en wetmatigheden.	Toepassen	6.47, 6.48
SW 6.2	Leerlingen sturen verklaringen bij, gebaseerd op verschillende betrouwbare informatiebronnen, inclusief eigen onderzoek.	Evalueren	6.47, 6.48
SW 6.3	Leerlingen passen het technisch proces toe om een probleem of behoefte op te lossen.	Toepassen	6.38
Argumenteren op basis van data			
SW 7.1	Leerlingen bouwen een verklaring op, gebaseerd op eigen onderzoeksdata.	Creëren	6.47, 6.50
SW 7.2	Leerlingen geven feedback op een procedure of verklaring, aan de hand van waarnemingen.	Evalueren	6.47, 6.50

SW 7.3	Leerlingen evalueren verschillende ontwerpen voor eenzelfde probleem op basis van zelf opgestelde criteria.	Evalueren	6.47, 6.50
Informatie verzamelen, evalueren en communiceren			
SW 8.1	Leerlingen beoordelen de geldigheid, geloofwaardigheid en nauwkeurigheid van hypothesen, verklaringen en informatiebronnen.	Evalueren	6.45, 6.49, 6.51
SW 8.2	Leerlingen communiceren wetenschappelijke en technische informatie in mondelinge of geschreven presentatievorm.	Creëren	6.47, 6.49

3.9. Topsport

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
Topsport en duurzaamheid.			
TS 1	De leerlingen gebruiken sportspecifieke vaktaal en courante termen uit anatomie, trainingsleer, voedingsleer en psychologie.	Toepassen	Comp. 1 Comp. 5
TS 2	De leerlingen illustreren het effect van sportspecifieke parameters vanuit anatomie, trainingsleer, voedingsleer en psychologie op gezondheid.	Begrijpen	Comp. 1 Comp. 5
TS 3	De leerlingen demonstreren hoe ze preventief omgaan met risico's van beweging op gezondheid.	Toepassen	ET 1.1 ET 1.2 ET 1.3 ET 1.9
TS 4	De leerlingen beschrijven de wederzijdse positieve en negatieve beïnvloeding van gezondheid binnen een maatschappelijke context.	Begrijpen	ET 7.14
De topsporter als eigenaar van zijn/haar ontwikkeling.			
TS 6	De leerlingen lichten het effect van sportspecifieke parameters inzake mentale coaching binnen hun sportdiscipline op hun prestaties toe (veerkracht, peer pressure, flow, keuzebekwaamheid).	Begrijpen	ET 1.15 ET 1.16 ET 1.17 ET 1.18 ET 1.19 ET 5.1 ET 5.2 ET 5.3 ET 5.4 ET 5.5

De topsporter in de maatschappij.			
TS 7	De leerlingen begrijpen het positieve en negatieve effect van media op persoonlijke ontwikkeling.	Begrijpen	ET 4.5 ET 4.6 ET 4.7
TS 8	De leerlingen passen aangereikte procedures voor het gebruik van communicatie (ifv sociale media, interview...) toe.	Toepassen	ET 4.5 ET 4.6 ET 4.7
TS 9	De leerlingen beschrijven de wederzijdse positieve en negatieve beïnvloeding van communicatie, bewegen en sport binnen een maatschappelijke context.	Begrijpen	ET 7.2 ET 7.14
Wetenschappen in mijn groei als topsporter.			
TS 10	De leerlingen onderzoeken de relatie tussen wetenschappen en topsportbeoefening vanuit een sportwetenschappelijk vraag/probleem.	Analyseren	ET 13.9 ET 13.10 ET 13.11 ET 13.12 ET 13.13
TS 11	De leerlingen leggen een verband tussen hun vorderingen en trainings- en/of bewegingstechnieken a.d.h.v. sportspecifieke parameters vanuit anatomie, trainingsleer, voedingsleer en psychologie.	Analyseren	ET 13.9 ET 13.10 ET 13.11 ET 13.12 ET 13.13
TS 12	De leerlingen lichten het effect van bewegingstechnieken a.d.h.v. aangereikte criteria binnen hun eigen sportdiscipline op hun prestatie toe.	Begrijpen	ET 13.9 ET 13.10 ET 13.11 ET 13.12 ET 13.13

TS 13	De leerlingen lichten het effect van aangereikte trainingstechnieken binnen hun eigen sportdiscipline op hun prestatie toe.	Begrijpen	ET 13.9 ET 13.10 ET 13.11 ET 13.12 ET 13.13
TS 14	De leerlingen beschrijven de wederzijdse positieve en negatieve beïnvloeding van wetenschap en bewegen, sport.	Begrijpen	ET 7.14

3.10. Voeding en Horeca

LEERPLANDOELSTELLINGEN		NIVEAU	ET BV
Onderzoeken in de ruime context van voeding en horeca de eigenschappen van vaak gebruik materieel, hulpmiddelen en grondstoffen.			
VHa 1.1	De leerlingen onderzoeken in de ruime context van voeding en horeca de waarneembare eigenschappen van vaak gebruik materieel.	Analyseren	6.35, 6.47
VHa 1.2	De leerlingen onderzoeken in de ruime context van voeding en horeca de waarneembare eigenschappen van vaak gebruikte hulpmiddelen.	Analyseren	6.35, 6.47
VHa 1.3	De leerlingen onderzoeken in de ruime context van voeding en horeca de waarneembare eigenschappen van vaak gebruikte grondstoffen.	Analyseren	6.20, 6.35, 6.36, 6.47
Voeren activiteiten uit zoals koken, bakken, vlees bewerken, bedienen, ontvangen van gasten.			
VHa 2.1	De leerlingen stellen een eenvoudig stappenplan op.	Creëren	2.4, 2.6, 4.1, 6.1, 6.38, 15.3
VHa 2.2	De leerlingen gebruiken basisbegrippen inzake basistechnieken, -hulpmiddelen, -materieel en grondstoffen tijdens het uitvoeren van activiteiten.	Toepassen	13.18
VHa 2.3	De leerlingen voeren basistechnieken uit tijdens een activiteit.	Toepassen	6.20, 6.22, 6.38, 6.43
VHa 2.4	De leerlingen verklaren het belang uit van hygiënisch, veilig, ergonomisch, milieubewust handelen en economisch handelen.	Begrijpen	1.2, 1.3, 1.14, 6.37, 7.11
VHa 2.5	De leerlingen passen de principes van hygiënisch, veilig, ergonomisch, milieubewust handelen en economisch handelen toe binnen de schoolse context.	Toepassen	1.2, 1.3, 1.14, 6.37, 7.11

VHa 2.6	De leerlingen maken gebruik van aangereikte presentatietechnieken bij het creatief uitwerken van opdracht.	Toepassen	2.7, 13.7, 16.9
VHa 2.7	De leerlingen reflecteren over hun handelingen en het resultaat bij een opdracht.	Evalueren	13.1, 13.2, 13.14, 13.15, 16.10
Begrijpen het belang van de ontwikkeling van een gezonde en veilige levensstijl en van evenwichtige voeding.			
VHa 3.1	De leerlingen beschrijven factoren die een gezonde en veilige levensstijl beïnvloeden.	Begrijpen	1.1, 1.6
VHa 3.2	De leerlingen bespreken informatie op etiketten van voorverpakte voedingsmiddelen en grondstoffen (en reinigingsproducten).	Begrijpen	2.4
VHa 3.3	De leerlingen vergelijken het eigen gezondheidsgedrag met wetenschappelijk onderbouwde adviezen inzake gezondheidsgedrag en gezond leven.	Toepassen	1.2, 2.3, 2.4, 6.45, 13.5
Passen sociale en communicatieve vaardigheden toe.			
VHa 4.1	De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe.	Toepassen	1.16, 2.6, 2.8, 2.11, 4.6, 7.2, 7.3, 7.5, 13.17
VHa 4.2	De leerlingen passen sociale vaardigheden toe.	Toepassen	1.16, 2.8, 5.2, 5.4, 5.5, 7.2, 7.3, 7.5, 13.17

VHa 4.3	De leerlingen passen etiketteregels en principes van klantvriendelijkheid toe in eenvoudige (gesimuleerde) situaties.	Toepassen	1.16, 2.8, 2.11, 5.4, 7.2, 7.3, 7.5, 13.17
VHa 4.4	De leerlingen verwoorden hun mening op een respectvolle manier.	Toepassen	1.16, 2.8, 2.11, 5.2, 5.4, 5.5, 7.2, 7.3, 7.5, 7.7, 13.17
Onderscheiden aspecten in contexten waarin voeding en horeca een rol spelen.			
VHa 5.1	De leerlingen bespreken beroepen waarin voeding en horeca een rol spelen.	Begrijpen	2.4
VHa 5.2	De leerlingen bespreken bedrijven/ondernemingen waarin voeding en horeca een rol spelen.	Begrijpen	2.4
VHa 5.3	De leerlingen bespreken activiteiten die binnen voeding en horeca een rol spelen.	Begrijpen	2.4

4. Vakkenkoppeling

Een basisoptie (dit geldt niet voor een pakket) wordt gerealiseerd via maximaal drie, in functie van de basisoptie samenhangende, vakken op de lessentabel; die vakken kunnen zowel dezelfde als andere zijn dan de vakken waarmee de basisvorming wordt gerealiseerd. Een pakket is een specifieke context om de doelen van de overeenstemmende basisoptie te realiseren; vandaar dat er mag van uitgegaan worden dat het aantal vakken van een pakket sowieso beperkt zal zijn⁶.

4.1. Koppeling voor OVSG

Voor OVSG zijn het de lokale schoolbesturen, schoolteams en leerkrachten die verbinding maken tussen de basisopties en de vakken of vakkenclusters. Ze maken lokaal in functie van hun pedagogisch project keuzes over de pedagogisch-didactische aanpak en de vertaling daarvan naar hun schoolorganisatie en administratieve vakbenamingen (vakken/vakkenclusters).

4.2. Koppeling voor GO!

Voor het GO! ligt deze beslissing bij de Raad via de goedkeuring van de vakkenkoppeling zoals deze in dit leerplan werd opgenomen.

Deze vakkenkoppeling houdt een koppeling van de administratieve vakbenamingen aan de basisopties in.

De doelen worden aan administratieve vakbenamingen gekoppeld. Administratieve vakbenamingen werden gekozen op basis van de doelen, rekening houdend met het stelsel van vereiste en voldoende geachte bekwaamheidsbewijzen. Scholen stellen – nog steeds - op basis van administratieve vakbenamingen leraren aan.

4.2.1. Economie en organisatie

A-stroom
AV Economie
AV Socio-economische initiatie

4.2.2. Kunst en creatie

A-stroom
AV Artistieke opvoeding
AV Muzikale opvoeding
AV Plastische opvoeding
KV/PV Algemene muziekleer
KV/PV Algemene verbale vorming
KV/PV Beeldende vorming

⁶ SO 64. De structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs zijn gebaseerd op de [codex secundair onderwijs](#) en [het besluit van de Vlaamse Regering van 19/07/2002](#) betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs.

KV/PV Creatief musiceren
KV/PV Hedendaagse dans
KV/PV Instrument
KV/PV Instrumentale kamermuziek
KV/PV Klassieke dans
KV/PV Kunstinitiatie
KV/PV Lyrische kunst
KV/PV Muziekethetica
KV/PV Muziektheorie
KV/PV Praktische harmonie
KV/PV Samenspel
KV/PV Toneel
KV/PV Vocale kamermuziek
KV/PV Voordracht en welsprekendheid
KV/PV Zang
TV/PV Mode

4.2.3. Klassieke talen

A-stroom
AV Antieke cultuur
AV Grieks
AV Latijn
AV Klassieke studiën

4.2.4. Maatschappij en Welzijn

A-stroom
AV Maatschappelijke vorming
TV/PV Gezinstechieken
TV/PV Huishoudkunde

TV/PV Mode
TV/PV Verzorging
TV/PV Verzorgingstechnieken
TV/PV Voeding

4.2.5. Moderne talen – Wetenschappen (gedeelte talen)

A-stroom
AV Frans
AV Engels
AV Nederlands

4.2.6. Moderne talen – Wetenschappen (gedeelte wetenschappen)

A-stroom
AV Aardrijkskunde
AV Biologie
AV Chemie
AV Fysica
AV Natuurwetenschappen
AV Wetenschappelijk werk

4.2.7. Sport

A-stroom
AV LO
AV Natuurwetenschappen
AV Sport

4.2.8. STEM-technieken (toepassingsgericht)

A-stroom
AV Aardrijkskunde
AV Biologie
AV Chemie

AV Fysica
AV Natuurwetenschappen
AV Wiskunde
TV Techniek
TV/PV Agrarische technieken
TV/PV Bouw
TV/PV Elektriciteit
TV/PV Elektromechanica
TV/PV Grafische technieken
TV/PV Hout
TV/PV Mechanica
TV/PV Nautische technieken
TV/PV Scheepswerktuigkunde
TV Zeemanschap

4.2.9. STEM-wetenschappen

A-stroom
AV Aardrijkskunde
AV Biologie
AV Chemie
AV Fysica
AV Natuurwetenschappen
AV Wiskunde
TV Techniek
TV/PV Elektriciteit
TV/PV Elektromechanica
TV/PV Mechanica

4.2.10. Topsport

A-stroom
AV Lichamelijke opvoeding
AV Natuurwetenschappen
AV Sport

4.2.11. Voeding en Horeca

A-stroom
TV/PV Bakkerij
TV/PV Hotel
TV/PV Slagerij
PV/TV Voeding

5. Minimale materiële vereisten⁷

5.1. Economie en organisatie

- Gemakkelijk verplaatsbaar meubilair
- Lokaal dat voldoende verduisterd kan worden om kwaliteitsvolle projectie toe te laten
- Toegang tot mobiele apparaten met internetverbinding
- Toegang tot tekstverwerking, rekenblad, presentatiesoftware met de mogelijkheid om met elkaar te delen & communiceren
- Toegang tot audiovisuele projectie
- Toegang tot hoofdtelefoons

5.2. Kunst en Creatie

- Gemakkelijk verplaatsbaar meubilair
- Lokaal dat voldoende verduisterd kan worden om kwaliteitsvolle projectie toe te laten

Binnen dit leerplan kan de basisoptie *Kunst en creatie* ingevuld worden vanuit de verschillende artistieke disciplines (beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama).

Voor alle disciplines geldt:

- Toegang tot mobiele apparaten met internetverbinding
- Toegang tot audiovisuele projectie
- Toegang tot hoofdtelefoons

Specifiek voor Beeldende en audiovisuele kunsten geldt:

- Stromend water met wasbak(ken)
- Werktafels en/of individuele tekentafels
- Stoelen of krukken
- Afvalbakken

Specifiek voor Dans geldt:

- Aangepaste vloer (niet rechtstreeks op beton) met minimumoppervlakte van 100 m²
- Kleedruimtes met douche
- Spiegelwand

Specifiek voor Muziek geldt:

- Aangepast instrumentarium
- Minstens één piano van goede kwaliteit

Specifiek voor Drama geldt:

- Een voor woordkunst en drama bruikbare vloer met bekleding (al dan niet kan de bekleding bestaan uit verplaatsbare matten)

⁷ Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing:

- Codex
- ARAB
- AREI
- Vlarem

Deze wetgeving bevat de technische voorschriften die in acht moeten genomen worden m.b.t.:

- De uitrusting en inrichting van lokalen;
- De aankoop en het gebruik van toestellen, materiaal en materieel.

Zij schrijven voor dat:

- Duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
- Alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
- De collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;
- De persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

5.3. Klassieke talen

- Gemakkelijk verplaatsbaar meubilair.
- Lokaal dat voldoende verduisterd kan worden om kwaliteitsvolle projectie toe te laten.
- Toegang tot mobiele apparaten met internetverbinding.
- Toegang tot audiovisuele projectie.

5.4. Maatschappij en welzijn

De infrastructuur, de materiële en de didactische uitrusting moet voldoen aan de reglementaire eisen op vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu.

- Een multifunctionele ruimte (met bij voorkeur makkelijk verplaatsbaar meubilair)
- Toegang tot mobiele apparaten met internetaansluiting, toegang tot audiovisuele projectie.

Afhankelijk van de keuze / concretisering van de doelen door de school:

- Een multifunctionele ruimte met een zone om handen te wassen, toegang tot warm en koud stromend water, voldoende opbergruimte.
- Huishoudelijke producten die gebruikt worden voor opdrachten mbt (gezondheids)vaardigheden toepassen.
- Huishoudelijke toestellen die gebruikt worden voor opdrachten mbt (gezondheids)vaardigheden toepassen.
- Toegang tot een didactische keuken (met vb kookplaten, spoelbakken, microgolf, koelkast en diepvriezer,...) en voldoende keukengerei.
- Toegang tot een ruimte met wasmachine, droogkast, droogrek, strijkplank en strijkijzer.
- Onderhoudsmateriaal
- Naaigerief en /of naaimachines

Indien de school (in functie van haar schoolprofiel en vervolgoopleidingen) beschikt over infrastructuur, materiële en didactische uitrusting die meer aanleunt bij een professionele context, is het uiteraard toegelaten om dit in te zetten en functioneel te gebruiken bij het verkennen, ontdekken en onderzoeken van de doelen binnen deze basisoptie maatschappij en welzijn A-stroom.

5.5. Moderne talen en wetenschappen

5.5.1. Voor het deel moderne talen

Uitrusting van het lokaal

- Gemakkelijk verplaatsbaar meubilair.
- Lokaal dat voldoende verduisterd kan worden om een kwaliteitsvolle projectie toe te laten.

Didactische uitrusting

- Referentiewerken die in de klas kunnen worden gebruikt zoals (digitale) vertalende woordenboeken, eenvoudige (digitale) verklarende woordenboeken en (school)grammatica's.
- Een aanbod aan boeken en een verscheidenheid aan tekstsoorten zoals al dan niet digitale boekjes, tijdschriften, stripverhalen, teksten, spelletjes, liedjes, aangepast aan de leeftijd en het niveau van de leerlingen om hen tot extra lezen aan te zetten.
- Toegang tot audiovisuele infrastructuur: PC of laptop voor de leerkracht, internetverbinding, luidsprekers, multimediacprojector en dvd-speler indien niet geïntegreerd in PC of laptop.
- Toegang tot pc's, laptops of tablets voor de leerlingen.

5.5.2. Voor het deel wetenschappen

Een multifunctionele ruimte:

- bevat meerdere werktafels voorzien van water en elektriciteit waar leerlingenproeven kunnen uitgevoerd worden.
- heeft voldoende lestafels voor leerlingen, voldoende opbergmogelijkheden, minstens één wasbak en meerdere algemene ICT-voorzieningen.
- voorziet de mogelijkheid om digitale metingen uit te voeren en de meetresultaten hiervan te projecteren/exporteren.

Chemicaliën worden opgeslagen in een daartoe voorziene ruimte met daartoe voorziene kasten, geschikt voor de veilige opslag van gevaarlijke stoffen en voorzien van de overeenkomstige gevarensymbolen). Er is bij voorkeur een EHBO-set aanwezig in het lokaal. Naast de standaard brandbeveiliging is ook nog een brandblusapparaat, een oogdouches en een branddeken.

Didactische uitrusting

Voor de leerlingen zijn er persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen beschikbaar.

De multifunctionele ruimte is uitgerust met voldoende materiaal om demonstratieproeven uit te voeren en didactisch materiaal om de lesinhoud toe te lichten afhankelijk van de uit te voeren onderzoeken.

Het didactisch materiaal bestaat uit glaswerk, loepen, microscopen, 3D-modellen, excursiemateriaal, meetinstrumenten voor de bepaling van lengte, massa, inhoud/volume, tijd, temperatuur en elektrische grootheden, balansen, verwarmingstoestellen en reagentia voor eenvoudige proeven.

5.6.Sport

De basisuitrusting voor deze basisoptie bestaat uit een overdekte goed onderhouden binnenruimte met een aangepaste bevloering, voldoende groot en hoog met de nodige aandacht voor verluchting, verwarming en hygiëne. In de binnenruimte wordt er voldoende plaats voorzien om toestellen weg te bergen. Naast de binnenruimte zijn er ook buitenterreinen, aangepast aan de grootte van de leerlingengroep.

Er worden voldoende grote, afzonderlijke kleedruimtes voor jongens en meisjes met de mogelijkheid om zich te verfrissen.

Tijdens de lessen is er de mogelijkheid om te werken met (mobiele) apparaten voor kwaliteitsvolle weergave van audiovisueel materiaal. Er is steeds vlot toegang tot een EHBO-koffer. Er is ook toegang tot mobiele apparaten.

Per klassengroep zijn de minimale afmetingen van een vrije ruimte: 20 meter lengte, 10 meter breedte en 3,5 meter hoogte.

Didactische uitrusting

Vast materiaal:

- Klauter- en klimmateriaal;
- Gymnastisch vast materiaal (zoals rekstokken, balken, trapezoïde ...);
- Doelen (binnen en/of buiten) geschikt voor interactieve sporten (zoals basketbaldoelen, volleybalnetten ...)
- Ondersteunende materialen geschikt voor individuele sporten, terugslagsporten en dansante sporten (zoals ter ondersteuning van verspringen, hoogspringen, speerwerpen, ...)
- ...

Los materiaal:

- 1 plint per 8 leerlingen;
- 1 bok per 8 leerlingen;
- 1 springplank per 8 leerlingen;
- 2 valmatten (landingsmatten);
- 1 lange mat;
- 1 kleine antislipmat per 2 leerlingen;
- 1 Zweedse bank per 6 leerlingen;
- opbergmateriaal (ballenwagen ...);
- ...

Klein materiaal:

- verschillende soorten ballen voor de verschillende balsporten (1 bal per 2 leerlingen.);
- foamballen;
- medecinballen;
- tennisballen;
- badmintonracket + shuttle (1per leerling) of tennismateriaal;
- toversnoeren (elastische springlijn);
- springtouwen (1 per leerling);
- verkeerskegels en/of markeringsschaaltjes (1 per 4 leerlingen);
- partijvestjes (15);
- ...

Ander materiaal:

- up-to-date geluidsinstallatie;
- Digitale devices;
- EHBO-koffer;
- meetlint;
- chrono;
- ...

5.7.STEM-technieken A⁸

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur, materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen, die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. De school wordt daarbij geadviseerd om de grootte van de klasgroep af te stemmen op de beschikbare ruimte en infrastructuur.

Een multifunctionele ruimte

- voldoende ruim om de praktische vaardigheden in te oefenen en om actief en constructief leren mogelijk te maken;
- met naargelang de aangeboden context o.a. werkzones, lestafels, voldoende opberg- en stapelruimte, nutsvoorzieningen;
- met in de nabijheid wasgelegenheid en gescheiden omkleedruimte (M/V/X);
- met een eigen werkplek (werkbank) voor elke leerling;
- met voldoende (mobiele) computers:
 - elk met voldoende snelle internetverbinding
 - elk voorzien van de nodige kwaliteitsvolle software: tekstverwerker, rekenblad, presentatiesoftware, simulatie- en tekenpakket, ...
 - de mogelijkheid om vanaf elke computer teksten/schema's/tekeningen/... af te drukken
- voorzien van een kwaliteitsvol digitaal projecteursysteem (inclusief kwaliteitsvolle audio)
- met de nodige didactische middelen, meetinstrumenten, tekeninstrumenten, opstellingen en hulpmiddelen relevant voor de context en/of het project;
- met de nodige gereedschappen en machines met bijhorende PBM en CBM, relevant voor de context en/of het project;
- met de nodige, voldoende materialen relevant voor de context en/of het project.

5.8.STEM-wetenschappen

5.8.1. Competenties inzake wiskunde

Uitrusting van het lokaal

Buiten de algemene uitrusting van de lokalen hebben de individuele leerlingen tijdens de lessen Wiskunde voldoende toegang tot computers of mobiele apparaten, met kwaliteitsvolle grafische software en internetverbinding.

⁸ Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing:

- Codex
- ARAB
- AREI
- Vlarem

Deze wetgeving bevat de technische voorschriften die in acht moeten genomen worden m.b.t.:

- De uitrusting en inrichting van lokalen;
- De aankoop en het gebruik van toestellen, materiaal en materieel.

Zij schrijven voor dat:

- Duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
- Alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
- De collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;
- De persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

Didactische uitrusting

In het leslokaal zijn meet-en tekeninstrumenten zoals passer, geodriehoek en meetlat aanwezig. Elke individuele leerling heeft toegang tot een digitale rekentool.

5.8.2. Competenties inzake exacte wetenschappen

Uitrusting van het lokaal

Het lokaal bevat minstens één werktafel voorzien van water en elektriciteit waar demoproeven en leerlingenproeven kunnen uitgevoerd worden. Een (grote vaste) demonstratietafel vooraan in de klas kan meestal enkel door alleen de leraar gebruikt worden en wordt eerder afgeraden. 1 of meerdere werkeilanden is een meer flexibele optie.

Het lokaal heeft voldoende werk- en lestafels voor leerlingen, voldoende opbergmogelijkheden, minstens één wasbak en nutsvoorzieningen voor de leerlingenpractica.

Het lokaal voorziet, naast de algemene ICT-voorzieningen, de mogelijkheid om digitale metingen uit te voeren en de meetresultaten hiervan te projecteren/exporteren.

Chemicaliën worden opgeslagen in een daartoe voorziene ruimte met daartoe voorziene kasten, geschikt voor de veilige opslag van gevaarlijke stoffen en voorzien van de overeenkomstige gevarensymbolen). Er is bij voorkeur een EHBO-set aanwezig in het lokaal. Naast de standaard brandbeveiliging is ook nog een brandblusapparaat, een oogdouche en een branddeken.

Didactische uitrusting

Voor de leerlingen zijn er persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen beschikbaar.

Het leslokaal is uitgerust met voldoende materiaal om demonstratieproeven uit te voeren en didactisch materiaal om de lesinhoud toe te lichten.

Het didactisch materiaal bestaat uit glaswerk, loepen, microscopen, 3D-modellen, excursiemateriaal, meetinstrumenten voor de bepaling van lengte, massa, inhoud/volume, tijd, temperatuur en elektrische grootheden, balansen, verwarmingstoestellen en reagentia voor eenvoudige proeven.

5.8.3. Competenties inzake technologie

Uitrusting van het lokaal

Er is vlot toegang tot EHBO-set aanwezig.

Het lokaal is uitgerust met voldoende opbergmogelijkheden, minstens één wasbak en nutsvoorzieningen voor de leerlingenexperimenten.

Didactische uitrusting

Er is software beschikbaar voor simulaties en 3D-tekenen.

Voor de leerlingen zijn er persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen beschikbaar.

In het leslokaal zijn voorbeelden aanwezig van hefboomen, overbrengingen, hulpmiddelen voor materiaalonderzoek en constructievormen zoals bogen, verbindingen, driehoeken.

Het didactisch klas materiaal bestaat uit:

- machines en toestellen met wettelijk verplichte veiligheidsinstructiekaarten voor het vervaardigen van prototypes
- materiaal voor het realiseren en evalueren van de prototypes zoals meettoestellen, spanningstesters, thermometers, multimeters, experimentele opstellingen, componenten en

onderdelen, klein handgereedschap, voedingsbronnen, schakelapparatuur, sensoren en actoren, besturingen ...

- specifieke uitrustingen bepaald door de gekozen projecten binnen de verschillende ervaringsgebieden: constructie, transport, energie, ICT en biotechniek.

5.9. Topsport

Zie sport.

Gezien de uiteenlopende sporten en disciplines is het niet mogelijk om dit hier vast te leggen. De minimale materiële vereisten worden aangevuld in functie van de beoefende disciplines of sporten.

5.10. Voeding en horeca

De infrastructuur, de materiële en de didactische uitrusting moet voldoen aan de reglementaire eisen op vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. Daarnaast is er toegang voorzien tot mobiele apparaten met internetaansluiting en is er ook toegang voorzien voor audiovisuele projectie.

Afhankelijk van de keuze / concretisering van de doelen door de school:

- Een multifunctionele ruimte met een zone om handen te wassen, toegang tot warm en koud stromend water, voldoende opbergruimte.
- Huishoudelijk materieel dat gebruikt wordt voor opdrachten mbt het toepassen van basisvaardigheden.
- Huishoudelijke hulpmiddelen die gebruikt worden voor opdrachten mbt het toepassen van basisvaardigheden.
- Toegang tot een huishoudelijke, didactische keuken (met bv. kookplaten, spoelbakken, microgolf, oven, koelkast en diepvriezer, ...).
- Toegang tot een geschikte ruimte voor het nuttigen van bereide gerechten met voldoende glazen, bestekken, servies.
- Onderhoudsmateriaal en producten.

Indien de school (in functie van haar schoolprofiel en vervolgopleidingen) beschikt over infrastructuur, materiële en didactische uitrusting die meer aanleunt bij een professionele context, is het uiteraard toegelaten om dit in te zetten en functioneel te gebruiken bij het verkennen, ontdekken en experimenteren met de doelen binnen deze basisoptie Voeding en Horeca A-stroom.